

Haridusliku erivajadusega noorte kutseõpingute ja töölesiirdumise toetamine

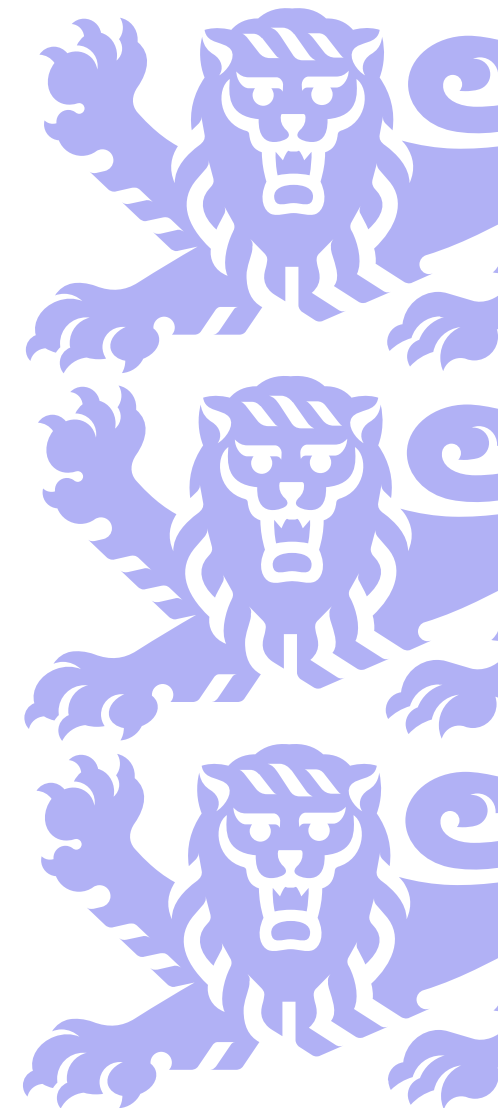
*Kas Haridus- ja Teadusministeerium on taganud, et kutseõppeasutustes
pakutakse õpilastele õigusaktides ette nähtud tuge?*

peakontrolör Ines Metsalu-Nurminen
auditijuht Rauno Vinni
audiitorid Kristi Loide ja Triin Jõelet

Riigikogu riigieelarve kontrolli erikomisjoni istung
21.05.2025

riigikontroll
National Audit Office of Estonia

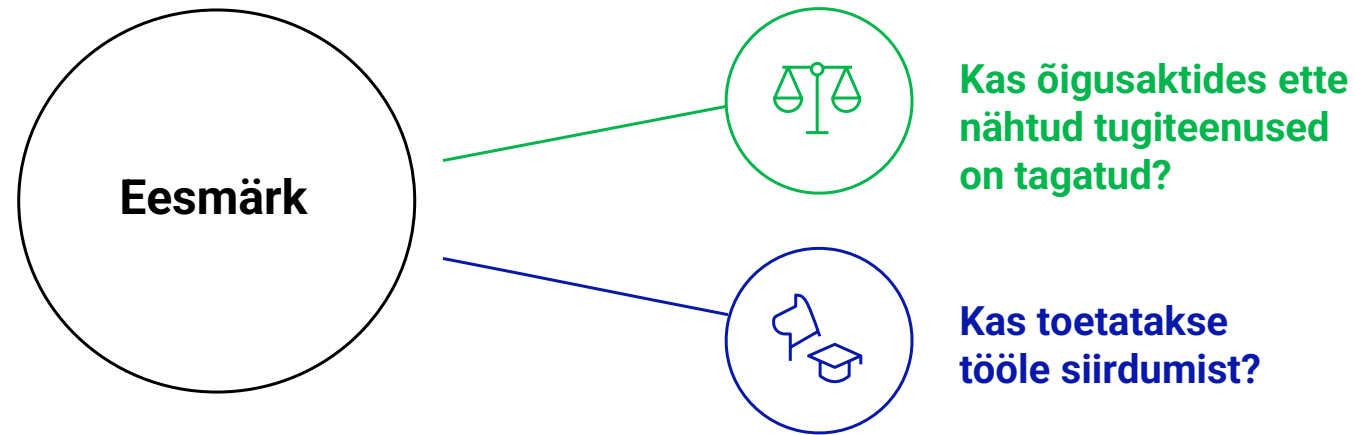
Auditi eesmärk ja kriteeriumid

HTM on **poliitikakujundajana** loonud tugisüsteemide korralduse, mis tagab, et

- õppurile on kättesaadavad õigusaktidega ette nähtud tugispetsialistide **teenused**;
- koolides töötavad HEV-õpilaste toimetulekuks vajaliku ettevalmistuse saanud **tugirühmad** ning **õpetajad**.

Õppurite toetamise ning tugisüsteemide arendamise kutsekoolides on HTM

- **eesmärgistanud**, vajalike **ressurssidega** toetanud ning tegevuste **tulemuslikkust** seiratakse.

HTM on **koolipidajana** taganud, et

- koolides rakendatakse meetmeid õppuri toevajaduse **varaseks märkamiseks** ning õppurile võimaldatakse **asjakohaseid tugimeetmeid**.
- Nii toevajadus kui ka rakendatud tugi on korrektselt **dokumenteeritud**.
- HEV-õppuri töölesiirdumise toetamiseks võimaldatakse talle igakülgset toetatud **praktikakogemust** ja **töökohapõhist õpet** ning koostatakse individuaalne **karjääriplan**.

Tugiteenused ja -meetmed kutseõppeasutuses*

Kooli pakutav tugi

Kõik õpilased

HEV-õpilased

Tugiteenused

- karjääriteenus
- õpiabi
- eripedagoogiline teenus
- sotsiaalpedagoogiline teenus
- psühholoogiline teenus

Tugimeetmed

- individuaalse õppekava koostamine ja rakendamine
- individuaalse karjääriplaani koostamine
- õpe väikerühmas
- mõõdukas või põhjalik pedagoogiline sekkumine
- täiendav eesti keele õpe õpilasele, kes pole suuteline õpet alustama eesti keeles

Allikas: Riigikontroll

* Kutseõppeasutust nimetatakse siin edaspidi lühemalt kutsekooliks või kooliks.

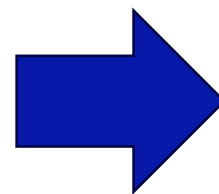
HEV-õpilaste osakaal on kasvanud

- 2019/20.–2023/24. õppeaastal oli kutsekoolides kokku ligikaudu 19 000 – 21 000 õpilast.
- HEV-õpilaste osakaal kutsekoolides kasvas samal perioodil 7%-lt 13%ni.
- Kokku õppis kutsekoolides vaatlusperioodil 4585 HEV-õpilast. Nende sagedasemad erivajadused olid järgmised:
 - püsivad õpiraskused (52%);
 - emotsionaalsed või käitumisraskused (33%);
 - intellektipuue (24%).

Haridusliku erivajadusega õpilane – õpilane, kelle puhul **on tuvastatud**, et ta vajab täiendavat tuge õpiprotsessis. Õppekavas seatud õpiväljundite saavutamiseks tuleb seesuguse õpilase puhul muuta või kohandada õppeaega, -metoodikat, -korraldust, -materjale, -keskkonda või hindamismetoodikat.

Allikas: haridusliku erivajadusega õpilase kutseõppeasutuses õppimise tingimused ja kord, § 2

- Riigikontrolli küsitlusele vastanud 24 kutsekoolist kuus (25%) vastas, et nad ei kaasa tugispetsialiste vastuvõtukomisjonide töösse iga eriala puhul.
- Tugispetsialiste on erivajaduste tuvastamisse kaasatud ebaühtlaselt:
 - kahes koolis ei ole tugirühma moodustatud;
 - tugirühmade koosseis on üsna erinev ja tugispetsialiste ei pruugi neis üldse olla.
- Samuti puuduvad ühtsed hindamisvahendid ja esineb oht, et toevajaduse tuvastamisel koolides puudub ühesugune metoodiline lähenemine.

**Hariduslik
erivajadus võib
kutsekoolides
jääda märkamata**

riigikontroll
National Audit Office of Estonia

90% kutsekoolidest ei suuda ressursipuudusel õpilastele tagada ettenähtud teenuste kättesaadavust

- Koolid on osutanud HEV-õpilastele suunatud meetmeid vajalikust väiksemas mahus või ei ole neid üldse osutanud.
- Psühholoogide, eri- ja sotsiaalpedagoogide puudus on laialdane (vt aruande tabelit 3). Vaid ühes koolis oli vaatlusperioodil tööl igal aastal nii psühholoog kui ka eri- ja sotsiaalpedagoog.
- Kuigi koolidel on õigus tugispetsialistide palkamise asemel osta teenust sisse, ei ole koolid seda võimalust palju kasutanud.

Tabel 3. Ülevaade hinnangutest tugispetsialistide vajaduse järele

Tugispetsialist	Koolid, kus on spetsialist puudu*	Puuduolevate spetsialistide arv**
Eripedagoog	54%, 13 kooli	15,5
Psühholoog	58%, 14 kooli	14,5
Sotsiaalpedagoog	38%, 9 kooli	10
Logopeed	8%, 2 kooli	1,5

* Küsimusele vastas 24 kutsekooli.

** Täistööajale taandatud ametikohad kõikide koolide peale kokku.

Allikas: Riigikontrolli küsitlus kutsekoolide seas

Õppekavade avamisel ei ole HTM ega koolid arvestanud tööjõuvajaduse prognoose

- Koolid on õppekavade avamisel lähtunud oma varasemast kogemusest ja kompetentsist, samuti avanud õppekavasid, millega seotud kulud on väiksemad. Samas on liiga vähe arvestatud tööturu arenguga.
- See on tekitanud olukorra, kus mõnes õppekava rühmas ületab koolitatute hulk oluliselt tööturu vajadusi ning võimalus õpitut hiljem tööelus rakendada on väiksem.
- *See probleem puudutab kõiki, mitte ainult HEV-õpilasi.*

Kutsekoolides ei ole töölesiirdumise toetamine hästi rakendunud

- HEV-õpilaste toetamine nii õpingute jätkamiseks kui ka tööle siirdumiseks toimub haridus- ja sotsiaalsüsteemi ristumiskohas, kuid siiani ei ole nende süsteemide koostöö (nt **individuaalse karjääriplaani koostamine, praktikabaaside leidmine**) olnud optimaalne.
- Lisaks on koolid **töökohapõhise õppe** korraldamisel passiivsed ning ootavad, et initsiatiiv selle korraldamiseks tuleks tööandjalt.

HEV-õpilaste toe rahastamisel kutseõppes ei arvesta HTM õppekulude kasvuga

Gümnaasiumides on HEV-õpilase eest eraldatav toetusraha seoses õpetajate ja tugispetsialistide palkade kasvuga aasta-aastalt paindlikult suurenenud, kuid **kutseõppes** on HEV-õpilase lisarahastus püsinud samal tasemel aastast 2019.

Tegelike kulude kasvuga mittearvestamine pärsib tõhusate tugisüsteemide ülesehitamist ja arendamist ning õpilaste individuaalsetest vajadustest lähtuvate tugimeetmete rakendamist.

Kuigi riigil on kohustus tagada kutseõppe kättesaadavus igas maakonnas, ei ole seaduses täpselt kindlaks määratud, mida kättesaadavus tähendab

- Kõikides maakondades ei ole võimalik igal **kutsehariduse tasemel** õppida. See võib olla paratamatus, sest heal tasemel kutseõppe kättesaadavuse kindlustamine nõuab rohkelt ressursse ja kutsekoolide teatav spetsialiseerumine võib olla otstarbekas.
- Vaja on selgust, mida kättesaadavus tähendab.

Riigikontrolli soovitused haridus- ja teadusministrile

Tugisüsteemide kvaliteet ja kättesaadavus

- HTM peab tagama, et kutsekoolides hinnatakse HEV-õpilaste toevajadust ühtlaselt ja kvaliteetselt.
 - Sh tuleks määrata tugiteenustele tulemuslikkuse näitajad ja anda koolidele selged juhised, kuidas HEV-õpilaste vajadusi tuvastada ja vastuvõtuprotsessi suunata.
- Kaasata igas koolis vastuvõtuprotsessi tugispetsialistid.

Õppekavade ja tööturu kooskõla

- Arvestada õppekavade avamisel tööturu vajadusi, andes koolidele tegevustoetuse käskkirjas muu hulgas suunised, millistes õppekavarühmades ja õppevormides tuleb vastuvõttu vähendada või suurendada.
- Kutsekoolid peavad tegema rohkem koostööd tööandjatega, et võimaldada HEV-õpilastele praktikakohti. Töökohapõhise õppe laiendamine peaks olema prioriteet, et HEV-õpilased leiaksid tööturul paremini rakendust.

Riigikontrolli soovitused haridus- ja teadusministriile

Süsteemne rahastamine ja koostöö

- Arvestada kutseõppe rahastamise ümberkujundamisel, et HEV-õpilastele tuleb anda individuaalsetest vajadustest lähtuvat tuge, sõltumata sellest, kas nad õpivad kutsekoolis või gümnaasiumis.
- Täpsustada, kuidas seadusega sätestatud kutsehariduse kättesaadavuse põhimõtet tegelikkuses rakendada tuleb.
- Leppida Sotsiaalministeeriumi ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumiga kokku, kuidas ja kelle vastutaval eestvedamisel toimub juhtumikorralduslik töö õpilase tööturule jõudmise toetamisel.

